

Atsiliepimai del Pabrėžos jo 150 m. gimimo sukaktuvėms.

«Kosmo» I-me sasiuviny pakeltas balsas del Pabrėžos jo 150 m. gimimo sukaktuvių (1771. I 15) proga nepaliko balsu šaukiančio dykumoj. Štai čia dedame pirmąjį tuo reikalu atsiliepimą Kretingos vienuolio gerb. Tėvo Jeronimo taip, kaip jis mums atsiųstas. Tikimės, jog šis balsas nebus paskutinis, bet susilauksim dar ir daugiau šiuo klausimu balsų, kuriems, «Kosmo» lakštai kuo plačiausiai atdai.

Red.

I.

Rodos, dar netaip senai, nes tik 71 metai nuo a. a. kunigo vienuolio Ambraziejaus Jurgio Pabrėžos mirties (1849 metų spalio mėn. 30 dieną), o tačiau tiesioginių žinių apie velionį jau, nors ir klausinėta, neteko išgirsti. Tarpinių, tai yra paduotų tų asmenų, kurie su tėvu Ambraziejum gyveno, galima dar daug net smulkmenų išgirsti. Dvasinis jo veikimas dar gyvai yra Kretingos apylinkė užsilikęs, o plunksnos darbai dar ilsis rankraščiuose Kretingos vienuolino knygyne ir iš lėto pelėja. Ar kur kitur yra taip pat jo rankraščių, neteko sužinoti. Šiek tiek gal jų būti žmonėse, kurių tarpe darbuos.

Dabartinis tėvo Ambraziejaus Žemaičiuose dvasinis gerbimas.

A. a. tėvo Ambraziejaus kapas Kretingos senuose kapuose yra liaudies laikomas didžioje pagarboje. Apie kapą žiemą ir vasarą yra numintas takas einančių aplink jį keliais. Mažesnių išgijimų jo užtarymu ir pamokymais yra daug. Randasi ir visai nuostabių, kaip antai:

1) Iš N kaimo paralyžiuota mergaitė visai jau negalėjusi vaikščioti, paskui jo užtarymu išgijusi, gyveno sveika dar keleris metus.

2) Prieš aštuonis metus vyras N. N. iš N., kuris ir šiandien yra gyvas bei sveikas, nustojo akimis matęs. Daktarai pripažino akis neišgydomomis, bet a. a. tėvo Ambraziejaus garbei bei užtarymui atlikti meldimai grąžino akims visišką sveikatą.

3) V. B. šiaip nupasakojo savo išgijimą. Prieš 12 metų jau esanti pasveikus. Nuo 4 amžiaus metų lig 24 sirgo puolamąja (nuomario) liga. Naktimis apmirdavusi kartais lig 5 kartų vieno gulėjimo laikotarpy. Daktarai nesugebėjo pagelbėti. Kunigas Jurgis du kartu jai sapne pasirodęs pamokė, kaip privalo atlikti gana sunkias ir ilgas maldas prie V Jėzaus, Panos Marijos ir prie kun. Jurgio kapo. Žinodama, kad del ligos jos vienos namiškiiai neleis eiti Kretingon, o nuo jos gyvenamo sodžiaus ligi Kretingos yra 8 kilometrai, V. B. išėjo pavakare slapta, Kretingoje visas įsakytas.

praktikas karštai atliko ir sugryžo be jokio nelaimingo atsitikimo namo jau rudens nakčiai baigiantis. Ir nuostabu! Priepuoliai pradėjo retėti ir visai pranyko.

4) Gale štai dar kaip mėgdavęs papasakot apie tėvo Ambraziejaus mirtį jo buvusis tarnas a. a. Kazys Valuckis, vėliau po žmones beelgetaudamas. Kazys Valuckis jau 15 metų kaip miręs. Vieną dieną Kazį tėvas Ambraziejus pasiuntęs miestan — parnešt jam pyrago, bet išeinant užrakint jį iš antrosios durų pusės raktu. Sugryžęs Kazimieras nustemba, nes mato kunigą vienuolį gulintį sudėtomis rankomis, laikančiomis kryžiuką, šaly ant staliuko degančią žvakę, o patsai tėvas jau miegas amžino miego. Del tokio nujautimo savo mirties Kazys mėgdavęs jį šventu vadinti.

Smulkių kun. Jurgio bijografijos žinių lig šiol neteko rasti. Iš dalies tas matyti iš jo plačių rankraščių. Taip antai iš raštų užrašų matyt, kad jo gyventa Kartenoj, Telšiuos ir Kretingoj. Kretingoj eita ir mokytojo pamokslininko pareigos. Nebūta kunigo Jurgio tėvu vienuoliu pirmojo Mažųjų Brolių Ordeno, o tik trečiojo vienuolinio ordeno, kurio drausmė švelnesnė negu pirmojo. Del to nekartą ir pats save vadina Jurgiu Ambraziejum Pabrėža, tai yra — krikšto ir ordeno vardais, kas nepraktikuojama pirmojo ordeno vienuolių.

Tėvo Ambraziejaus plunksnos darbai.

Daugelis kun. Pabrėžos rankraščių guli Kretingos vienuolyno knygyne. Jie skiriasi į dvi rūši: pamokslai ir botanika. Akyliu ieškant ir nesibijant rankraščių dulkių, rasi dar jų būt rasta žymiai daugiau. 150 metų kun. Jurgio gimimo sukaktuvių atminčiai tepasitenkina Lietuvos visuomenė bent šiuo mažu rankraščių įvardijimų žiupsneliu, o specialistams bei leidėjams prie a. a. tėvo Ambraziejaus raštų yra visumet atviros mūsų knygyno durys.

A. Pamokslai (Rašau kun. Pabrėžos rašyba. Aut.).

(I knyga, 99 puslapiai in 4).

1 dalis. Apey tykra wiera yr Bažnyczy szwęta. Sakity Prususy Parakwyioy Szylgaly par Jubileusza dydiji tajkó sekmyniu. Metusy 1827.

2 dalis. Katechizmay łaykó dydzióy Jubileusza. Apie pawinastis krikszczionysis dieley savys. Sakity Tielsziusy, yr Kretingoy 1826.

Pamokslay bowa sakity Prususy: o Katechizmay, ysz atmayninga pariedima Wiwesnibys Dwasyszkos, palyka nesakity Telšziusy.

(II knyga, 212 pl. in 4).

Didesnioji rankraščio dalis apima įvairaus turinio pamokslus, sakytus Kretingos apylinkės parapijose; kaikurie jų parašyti, matyt, buvo ir sakyti, lenkų kalba. Be to, tam tome yra 8 trumpi pamokslėliai šiokiu vardu: Katechizmós arba Pamokslós Katalykyszkos diel mažu wayku po sodas.

(III knyga, 1096 pusl. in 8).

Pamokslai apie 7 sakramentus.

(IV ir V knygos, po 130 pl. in 1/2).

Rekolekcijų trims dienoms knygos. Abejos parašytos 1846 m. Kretingoje.

(VI knyga, 280 pl. in 4).

Pamokslós arba Erts apraszinis wysokiu baysibiu Grieka Neczistatas par kónyga Jórge Pabrėža poraszits.

B. Botanika.

(I knyga, 505 pl. in 8).

Sryje (series) Balsenyyny (alphabetieus). Būlnu (dictio) Žemayt. Lo-
fynyyniu par kónyga Ambrozieejó Pabrėža sórinktun. Metusy 1834 Kre-
tingoo.

(II knyga, 205 pl. in 4).

Waardaa, tayslynee Augimiu atsiradantiu Augmyniicziio žemaytyymée
Ožwierášzio sawiey Augmes liig szioł aastrastas Zemaaytiusy, Lyyitówoo,
Wolyynyjoo, yr Podoolyjoo só prijungsynó Waarduu paprastuuju Žema-
aytyszku, Lyitóówyszku, Pruusyszku, yr Laatwyszku, žmonyms tuu Taau-
tuu geraa žyynomu. Par kóniga Ambroziejó Jórge Paabrėža bóówosi Koz-
nadyjy yr Mookitoji Iszkaluu Kretingossóraszity Meetusy 1834 Kretingoo.

(III knyga, 72 pl. in 1/2).

Nomenclator Botanicus seu comparatio Nominum Veteris Botanicae
per Ambrosium Georgium Pabrėž Tertiarium Ordinis s. Patris Francisci
Fratrum Minorum de Observantia, ex-Professore Scholarum Kretingensium.
Anno 1829 conscripta Kretingae.

(IV knyga, apie 50 pl. in 1/2).

Aatskayda I. Sogadliiwómoo irasziitynio į tóu aatskayda augimiu
ateynątiuju. Išviso 24 gaujos—skyriai.

(V knyga, 246 pl. in 4).

Skutki lekarskie niektórych roślin i sposób używania tychże roślin
w różnych chorobach wyjęte z dzieła Symona Syreniusza Doktora akad.
Krak. przez Xiędza Jerzego Pabrzeża Altarysty Korcianskiego roku 1814
w Korcianach.

Tom II. Ten tom jest dopełnieniem Tomu pierwszego opisanja
rozlin przez Ignacego Hryniewiczza napisanego.

(VI knyga, 83 pl. in 4).

Index systematicus enumerationis plantarum indigenarum per Samo-
gitiarum usque ad annum 1831 observatarum. Sryyje Tayslyyny Iszrokóón-
synas aaugimiu muusuju paar Žemaayczius lig pat meetu 1831 dabootuju.

(VII knyga, 30 pl. in 4).

Ex manuscriptis Ambrosii Georgii Pabrzež. Index morborum hoc in
libello descriptorum. Čia lotynų kalba yra aprašytos 9 šiltinių ir dirksnių
ligos ir jų gydymai.

(VIII knyga, 37 pl. in 4).

Z Manuskryptów X. Jerzego Aambrožego Pabrėža. Koltunie. Čia
lenkų kalba aprašytas kaltūnas ir jo gydymo priemonės.

Be to, dar yra nemaža atskirų sąsiuvinių ir net storų rankraščių iš botanikos, farmakopocijos ir medicinos sričių; jie guli Kretingos vienuolyno knygyne, bet kadangi jų priderėjimas kun. Pabrėžai netikras, tad apie juos šičia ir nutyliu. Pavyzdžiui tik štai pasakysiu vieną: „Index Plantarum Horti Botanici Casareae Universitatis Vilmensis appendix MDCCCXXIII“.

Kas galėtų šiuos ir kitus kun. Pabrėžos raštus sutvarkyti, pataisyti kalbą ir išspausdinti?

Tėvo Ambraziejaus pamokslus aš manau sunaudoti savo ganytojavimo darbuose, o arčiau juos pažinus, gal rasis noro ir reikalo anuos prirengti spaudai. O botanikos, iš dalies ir medicinos srityse reikia tų šakų specialistų.

Sutvarkyti raštai išspausdint jau būtų lengviau, net ir Kretingos vienuolynas dalimi prie jų išleidimo prisidėtų.

Išduoti tvarkyti rankraščius iš Kretingos vienuolyno knygyno galima būtų tik patikimiems asmenims ir tam tikromis sąlygomis.

Tėvas Jeronimas.

Kretinga, 1920. XII. 18.

Ivairenybės.

Matematika ir gamtos mokslai.

Skaitydamas 1-ji „Kosmo“ numerį gavau įspūdžio, kad jis savo turiniu ne visai atsako savo vardui. Jo turinyje rašoma apie „tikslingai sutvarkytą visatą“, arba kosmą. Šito kosmo tikslingumas ir armoningas sutvarkymas yra visai matematingas; kitaip sakant, kosmas yra del to kosmas, kad jis yra armoningas, tikslingai sutvarkytas, o kas tikslinga—tai išreiškiamą matematikos dėsniais.

Matematika yra mokslas, nors tyrinėja dydžių—ypač skaičiaus, erdvės ir laiko—dalių ypatybes ir tų dalių santykius tarp savęs. Skaičius, erdvė ir laikas kaip vienetai yra begaliniai ir todėl neišmatuojami ir žmogaus protui neįmanomi, del to ir matematika tegali operuoti su tų dydžių atskiromis dalimis. Skaičiaus ir erdvės atskiros dalys ir jų santykiai tarp savęs yra labai įvairūs, užtenka atsiminti skaičių sudėtis, atimtis, daugyba, dalyba, kėlimas laipsniu, šaknies traukimas, logaritnavimas, progresijos, ir geometrinų bei trigonometrinių figūrų ypatybės ir jų santykiai tarp savęs. Fizinio pasaulio elementai ir jų santykiai tarp savęs yra daug įvairesni už grynos matematikos objektus, todėl čia sunkiau taikyti matematikos dėsniai, bet vis delto galima; jau fizikoje, kemijoje, astronomijoje sėkmingai taikomos matematinės formulos. Daroma pastangų parodyti matematikos pagalbą priešasčių įvykius augalų gyvenime (botanikoje ir augalų fiziologijoje). Nors tuo tarpu nieko pozitinga šitoje srityje neatsiekta, bet vis delto visai galima tikėti, kad matematika ateityje sėkmingai bus taikoma žmogaus ir gyvulių organiz-